

Рівність полягає в тому, щоб до кожного ставитися особливо, а особливо – до наших дітей з особливими освітніми потребами

Лілія ГРИНЕВИЧ,

народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

Шановні колеги, що відбувається в пересічній українській родині, коли народжується дитина з порушеннями розвитку? Зазвичай це невизначеність, страх, розгубленість. І часто українські громадяни потрапляють у ситуацію, коли змушені вибирати: боротися за дитину чи віддати її державі на утримання, тим самим відмовившись від неї. Це штучний вибір: постійна боротьба, ізоляція, безпорадність або більш-менш звичне життя. До цього вибору спонукає держава. Чому так відбувається? Тому що держава і надалі сприймає людей із особливими потребами лише як пацієнтів, яких треба лікувати, а не як громадян, яким потрібно створити відповідні умови життя.

Всі ми знаємо, що в статті 24 Конвенції ООН «Про права людей з інвалідністю» йдеться про обов'язок держави реалізувати інклюзивну модель освіти, тобто забезпечити кожній дитині право навчатися за місцем проживання. Цей обов'язок Україна взяла на себе на міжнародному рівні, але виконується він лише частково. З усіх дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку, не охоплені системою загальної середньої освіти сорок відсотків. Порушуючи законодавство та етичні норми, дітям відмовляють у навчанні в загальноосвітніх навчальних закладах. Їх відправляють в спеціальні інтернати, які часто розташовані далеко від дому. Як наслідок, діти позбавляються найголовнішого – проживання у сім'ї, можливості і права участі в житті суспільства. Ми не повинні впадати в крайнощі, не йдеться про закриття спеціальних інтернатних закладів, де розроблено методики роботи з такими дітьми, де працюють фахівці. Цей потенціал необхідно використовувати. Але ми повинні виконати свої зобов'язання перед усіма дітьми – і вони мають право на виховання так, як кожна дитина у суспільстві.

Варто зазначити, що проблема починається з раннього дитинства. Дуже часто порушення діагностуються надто пізно. На рівні району, області далеко не всі лікарі можуть правильно діагностувати вади нервової системи у новонароджених і дітей раннього віку. А ми знаємо: що раніше розпочати діагностику, то більше можливостей для корекції. Батькам, у яких народилася дитина з порушеннями розвитку, не надається психологічно-консультаційна допомога. Вони залишаються сам на сам із забобонами оточуючих, розпачем і страхами. Так, система освіти не готова до впровадження інклюзивної освіти.

З чого складаються ті відсотки, які сьогодні були озвучені? Одинадцять відсотків загальноосвітніх навчальних закладів, справді, цілковито безбар'єрні, а тридцять дев'ять – частково доступні для дітей із обмеженими фізичними можливостями. Це дані Національного звіту з виконання Конвенції про права інвалідів. А сімдесят відсотків педагогів наших шкіл стверджують, що вони не готові або не бажають працювати з особливими дітьми в своїх класах.

Сьогодні дитина з особливими потребами перебуває в сфері відповідальності трьох міністерств, і між ними необхідна злагоджена співпраця. Простий приклад. Як відомо, крім якісного харчування,

що так важливе для дитини до двох років, не менш важливим в цей період є відповідне стимулююче середовище, позитивна взаємодія з батьками, в тому числі вербальна. І саме в цей час батьків потрібно навчити, як поводитися з дитиною, і вже запроваджувати певну корекційну освіту.

В європейських країнах над лікуванням і реабілітацією кожної дитини працюють злагоджено спеціалісти різних галузей. В Україні такої системи немає. І нам потрібно реалізувати цілісний підхід, який дозволить вчасно діагностувати порушення, розпочати лікування (реабілітацію), пояснити батькам, як вони можуть допомогти дитині і розвивати її. А тоді знайти індивідуальний підхід до освіти кожної такої дитини.

Отже, щоб забезпечити ранню діагностику, необхідно активізувати роботу центрів раннього втручання, що створюються нині на базі навчально-реабілітаційних центрів. Нам необхідно оптимізувати управління і налагодити міжвідомчу співпрацю, оновити склад Ради в справах інвалідів при Кабінеті Міністрів України й активізувати її роботу. Цю координацію також треба здійснювати через мережу інклюзивних ресурсних центрів, вони вже діють при деяких психолого-медико-педагогічних консультаціях, а також при обласних інститутах післядипломної освіти.

Сьогодні варто розробити положення про такі центри і запровадити його в життя. Необхідно створити єдину ресурсну базу для педагогів та батьків дітей із особливими освітніми потребами, щоб забезпечити їх необхідною інформацією про наявні послуги, навчання і консультації. Нам треба, звичайно, готувати вчителів і вихователів. Переглянути чинні програми з підготовки педагогів і включити питання роботи в умовах інклюзивного навчального середовища для більшого спектра педагогічних спеціальностей, здобувачі яких мають слухати навчальний курс з основ інклюзивної освіти. Так само ці основи мають бути охоплені процесом підвищення кваліфікації вчителів-предметників і викладачів системи професійно-технічної освіти.

Необхідно розширити спектр сучасних методик роботи з такими дітьми та їхнього навчання. Приклад: ми весь час говоримо тільки про книжки шрифтом Брайля, але ж в усьому світі сліпих дітей навчають вже з допомогою аудіозасобів, а ми до цього часу не маємо синтезатора української мови, про який, я думаю, більше розкаже Оксана Потимко. Нам, без сумніву, необхідно оновити наше законодавство. Бо приймалося освітнє законодавство у 90-х роках, власне, на основі медичної моделі, а необхідне розуміння інвалідності з погляду сучасної соціальної моделі. Не віддавати дітей тільки в спеціальні окремі заклади, а створювати умови для розвитку та навчання в звичайних дитячих садках, школах, інклюзивних і спеціальних групах та класах під опікою кваліфікованих педагогів. Створення таких класів вже передбачено нашим законодавством. Зараз доопрацьовується новий Закон «Про

вищу освіту» (№1187-2), де за рахунок, зокрема, поправок Валерія Сушкевича ми записали деякі важливі положення, що передбачають запровадження інклюзивної освіти для осіб із порушеннями психофізичного розвитку. Нам потрібні зміни до Закону про дошкільну освіту. Вони є і пройшли перше читання. І сподіваємося, що завтра на порядку денному Верховної Ради України буде виголошено законопроект, який відкріє для наших дітей двері дошкільних закладів на системному рівні. І там буде запроваджено, не тільки шляхом листів Міністерства освіти і науки, а на законодавчому рівні, посада асистента вчителя в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл.

Зрештою, шановні колеги, ми зараз працюємо над розробленням базового Закону про освіту, де червоною ниткою мають пройти системні передумови для впровадження інклюзивної освіти. Очевидно, така освіта потребує інвестицій, а ми зараз не можемо розраховувати на значне додаткове фінансування. Тому більш реальним є мобілізація наявних ресурсів і координація зусиль.

Вважаю, ключова роль у цьому процесі поступових змін належить батьківським організаціям. Ви, шановні батьки, – головні драйвери змін і контролери дій влади. Ми також розраховуємо на допомогу міжнародних структур і запровадження передового досвіду з допомогою донорських структур. Комітет з питань науки і освіти вже є бенефіціаром Проекту «Інклюзивна освіта крок за кроком». Він діє в п'яти областях України і має на меті створення власне моделі інклюзивних ресурсних центрів. Я запевняю, наш Комітет завжди буде для батьків і активістів, інших відомств вірним союзником і партнером. Всі люди народжуються рівними і водночас різними, і кожна людина є особливою. Рівність полягає не в тому, щоб до всіх ставитися однаково, а в тому, щоб до кожного ставитися особливо, а особливо – до наших дітей з особливими освітніми потребами. Наша мета – створити таку систему освіти, яка дозволить ставитися до кожної дитини особливо. Ми, як держава, яка вже задекларувала і обрала європейський шлях розвитку, повинні гарантувати гідність кожному своєму громадянину. Кожен з вас мав або ще матиме змогу відвідати виставку робіт дітей. Багато людей, які працюють в таких закладах, добре знають, як розвинуті їхні творчі здібності. Ці діти – українські громадяни, яким держава повинна допомогти розкрити свій творчий потенціал і повноцінно жити в суспільстві.

Я дякую всім присутнім за те, що ви сьогодні доповните цю дискусію, рекомендації так, щоб вони стали дієвими. Я дякую всім, кого немає в цій залі, але хто не байдужий до проблем наших маленьких громадян. Я впевнена, ці слухання мають стати важливим кроком на шляху утвердження людської гідності.